

Tegnér's Nore som politisk dikt.

Till de högtidligheter som med anledning av freden i Kiel firades i Lund den 1 mars 1814, trycktes en dikt av Esaias Tegnér. Det var Nore.

Dikten tillhör ej Tegnér's mest betydande, men kan förtjäna en närmare granskning. Som tidsdokument och sedd mot bakgrunden av politiken under 1800-talets första decennier låter den sig avvinnas mer intresse än som poetisk prestation. Den är också intressant därför att både samtid och eftervärld har haft delade meningar om hur den bör tolkas.

De flesta av Tegnér's samtida torde ha uppfattat dikten som vad den gav sig ut för att vara: en festgirland, chevalereskt överräckt till broderlandet Norge vid dess nyss åvägabragta förening med Sverige, en segrarens höviska hälsning till den besegrade, en välkomstönskan till den återfunna brodern. Men andra fann dikten illa avpassad för tillfället. Tegnér's bror Elof skrev den 13 mars 1814: »Så mycket jag, vid första genomögnandet, nu i hast kan döma, är din 'Nore' briljant, men obeskrifligt vågad. Jag skall i denna dag närmare studera den. Skada, att den icke tryckes i något mera allmänt läst blad än Iduna.» Den 14 april skrev han: »Att 'Nore' är ytterst vågad, kan jag icke frångå, antingen jag betraktar den i politiskt eller poetiskt afseende. Hela svenska nationen måste det väl förefalla främmande och oväntadt, att i ett poem öfver Norges förening med Sverige icke ens nämnes på något ställe den store man som tillvägabragt denna förening, då däremot man finner Carl August (Guds fred — yxskaft!) här omtalas. Jag fruktar således starkt, att skaldestycket, i anseende till sin politiska anda, nu för tiden ej inbringar någon ordensstjerna.»¹

En annan synpunkt än den politiska lades på dikten av Lorenzo Hammarsköld som snålt och småaktigt kritiserade språk och form. Men långt dessförinnan hade Tegnér fått veta att dikten ej gillades av uppsalakritiken. Dock är det anmärkningsvärt att t. ex. Geijer och Adlerbeth skattade den högt — den gö-

¹ Ur Esaias Tegnér's papper, 52.

tiska andan tycks i deras ögon ha uppvägt eventuella politiska villomeningar. Adlerbeth berättade om hur Nore mottagits i Götiska förbundet, där den föredragits av Geijer, som rörts till tårar vid flera strofer. Tegnér svarade den 5 maj: »Det gläder mig att Nore åtminstone ej af alla ogillas. Ett bref från Franzén härom har äfven gifvit mig samma tillfredsställelse. Hans och Geijers och ditt omdöme uppväga, som jag hoppas, själfva Hammar-skölds & consorters, samt öfriga ignobile vulgus. Jag gör visserligen dermed ej pretension på någon stor poetisk förtjenst, men ville blott, om möjligt, motväga den tankan att jag, som poet, skulle vare ursinnig derför att jag vill ha min egen ton, och föraktar så väl det tyska som det franska aperiet af själ och hjerta.»¹

Tegnér reagerade, synbarligen irriterad. Var han sårad inte bara som skald, utan också därför att han haft andra och vidare syftsmål än det rent poetiska? Ligger det en politisk undermening i dikten?

Denna åsikt företrädes av Viktor Svanberg i en uppsats kallad »Skandinavismen i Tegnér's 'Nore'».² Svanberg säger: »Att Karl Johan lyser med sin frånvaro i Nore, är icke tillräckligt förklarad med diktarens hat mot Napoleons farligaste motståndare, det ryska revanschkrigets förhindrare, den spontana skandinavismens förfuskare. Tystnaden om Kiefredens hjälte döljer realpolitiska beräkningar» (sid. 7). Svanberg anser att Nore är en oppositionsdikt, ja en frondördikt, och att den innehåller anspelningar på hemliga planer och förhoppningar om Karl Johans fall och hans ersättande av en nordisk furste, som skulle förena de tre nordiska länderna i en fredlig union. Detta skulle enligt Svanberg vara »undermeningen» i Nore. Det är särskilt diktens två avslutningsstrofer, där Danmark hälsas välkommen till förening med Sverige—Norge, som Svanberg fäst sig vid. Han finner dem vara »gåtan i själva dikten (sid. 26) ... det mest illojala ... det mest oppositionella» (sid. 22). I dem och i strofen om Carl August tycker han sig skymta ett politiskt problem. Undermeningen skulle enligt Svanberg vara att Tegnér hoppats att få Karl Johan ersatt med en dansk tronföljare. Svanberg säger: »Tegnér har hoppats på seger för Napoleon. Han har hoppats, att därav skulle följa Bernadottes fall: därför nämns denne ej. Han har hoppats att prins Kristian skulle bli svensk tronföljare: därför talar han om Karl August. Därav skulle följa en fredlig svensk-norsk union: därför hälsas norrmännen som

¹ Esaias Tegnér's, Samlade skrifter (ed. Böök-Wrangel), II, 442.

² Samlaren 1932.

bröder, ej som överbunna. Han har slutligen sträckt sina förhoppningar så långt, att han väntat Danmarks anslutning till unionen: prins Kristian var ju tronföljare i Danmark» (sid. 49).

Det sätt på vilket Svanberg gått till väga är att han med hjälp av diplomatiska korrespondenser och danska spioners rapporter gjort en bred skildring av stämningar i landet och kannstöperier förorsakade av tidens allmänna politiska ovisshet. Sedan Tegnér på detta vis inringats med en miljöskildring, har det legat frestande nära till hands att antaga att även han varit berörd av tidens politiska spekulationer. Detta är ju naturligtvis i och för sig möjligt. Men därför bör man ej falla för frestelsen att ur dikten läsa ut något som ej står att läsa där. Utgångspunkten för Svanbergs resonemang är inte diktens egna ord. Det är påståendet att tystnaden om Karl Johan skulle bero på att Tegnér hoppats på seger för Napoleon. Men detta är en osäker grund att bygga vidare på, redan av den anledningen att det är tvivel underkastat, om Tegnér vid tiden för Nores tillkomst verkligen har hoppats på seger för Napoleon. Mycket talar för att han tvärt om nu (vid diktens tillkomst i dec. 1813—febr. 1814 enligt Svanbergs egen datering) d. v. s. efter nederlaget vid Leipzig, anat hans kommande fall. Är det så, får tystnaden om Karl Johan en helt annan förklaring.

Vill man pröva riktigheten av Svanbergs teori, har man att först och främst granska dikten själv.

Första strofen har ett poetiskt anslag där det ossianska motivet utnyttjas — kamp mot en okänd, som visar sig vara den älskade:

1. »En okänd kämpe lik som mot en sköldmö strider,
med sluten hjälm, med blinda slag,
så, Nore, var vår strid. Fäll hjälmen ner omsider,
och känn din systems anletsdrag.
Drag stridens handske af. Din hand är fast som hällen,
kom räck mig den till trohet öfver fjällen.»

Gemensamma minnen manas fram från en avlägsen hjälteålder. Sverige och Norge var »ett tvillingpar». Som två valkyrior härjade de gemensamt Europa. »Oemotståndlig var vår arm, som himlaflamman ty Nordens sköldar klingade tillsammans.» Men kristendomen kom: »Vi löste pansart af, vi gjorde det med smärta, — och sågo front ner i vårt eget hjerta.»

De två syskonen skildes nu åt av inre strider och missförstånd. »Dock viskade alltjämt en röst: Din broder är det — och fridens goda engel grep om svärdet.»

Sverige gick sin egen väg:

7. Så skildes våra bröst af fjällarne och svärden,
 vår kraft blef spilld, vår barm blef kall.
 Med mina bragders då en tid jag fyllde världen,
 och sist — med dånet af mitt fall.
 Till slut vi stodo der, i skygd af lundens grenar,
 på Nordens graf förfallna bautastenar.»

Förmodligen syftar Tegnér här på stormaktstidens slut i och med Karl XII:s död. Möjligen kan han också ha tänkt på Finlands förlust 1809.

Som man ser, en snabbmålning av gångna tider, så som en skald och en göt hade lov att se och skildra dem i en dikt, ursprungligen, enligt Tegnér's egen uppgift, avsedd för Iduna. I åttonde strofen anspelas för första gången på nutiden:

8. »Förgäves än en gång steg Balder opp på jorden,
 Carl August var hans nya namn.
 Ett präktigt stjernfall lik, han glänste öfver Norden;
 och återvände i sin faders famn.
 Men — är hans ande ej i Norden fullt förkolnad,
 kom, låt oss svärja tro inför hans vålnad.»

Även i nästa strof dröjer Tegnér's tankar vid nutiden:

9. »Hvad? Skulle Nordens folk och krafter, evigt skilda
 som dragna klingor nötas mot hvarann,
 tills fädrens helga jord förtrampats af de vilda,
 och Asars ätt bland slafvarnas försvann?
 Och Odens Havamal, kring Odens gamla säten,
 en dag förstummat för barbarers läten?»

De vilda, slavarna, barbarerna syftar på ryssen, som för Tegnér var och förblev ärkefienden. Om syskonen i Norden ej förstår att hålla samman kommer de att slukas av ryssen, det är strofens mening. Men:

10. »Vid Sveas kronor, nej! Nej vid S:t Olofs bila!
 vid Vasas slagsvärd! Så skall det ej bli.
 Ej mer på Nordens jord en fiende skall hvila,
 men han skall hvila deruti.
 Af dödens liljor binds en krans. Här gror ej annan;
 den doftar kyligt kring den klufvna pannan.»

Efter detta utbrott av Landtvärnssångens skald anslås ve-modigt besvärjande toner:

11. »Du höga hjeltekraft, du bodde förr i Norden,
högröstad, senfull axelbred.
I ludna armar du tog himmelen och jorden,
nu tros du lagd i högen ned.
Välan, som Hervora vi dig ur högen kalla
och Tirfing flammor, och barbarer falla.»
12. »Är Odens öga släckt det gyllne, för oss? Bullra
ej dina åskor, höga Thor?
Stå fjällarna ej kvar och svepa kring sin skullra
den blåa stjernemantels flor?
Ge bergen icke jern? Ge dalarna ej männer?
Och äro Nor och Svea icke vänner?»

Det är tongångar från revanschdikten Svea. Därefter hälsas Norge välkommet till föreningen:

13. »Välkommen till mitt bröst, välkommen höga Nore
du Asarnas och styrkans son!
Der är din plats. Ve oss om den förgäten vore,
du var för länge skild derfrån.
I Norden vara skall *en* kraft, *en* enig vilja,
hvad Gud förenat må ej menskor skilja.»

Skilsmässan från Danmark berörs endast med lätt hand:

14. »Se ej med längtan mer utöfver hafvets yta,
vänd emot södern ej din håg,
der Herthas blomsterö, och hennes systrar, flyta
med gröna lunder på den blanka våg.
Er skiljer hafvet åt, men Seveberget löder
ditt land vid mitt. Hvad söker du i söder?»

Det gemensamma i Sveriges och Norges öde betonas åter:

15. »Förtroligt från i dag vi vilja sitta båda,
och stödja hvar sin fjällrygg hop.
Mot öster vilja vi, och emot vester skåda,
med hvar sin sköld mot hvar sin hop.
Som en förtrollad ö skall Norden stå. På stranden
stålkäddade männer gå, med svärd i handen.»

Så följer i stroferna 16—19 en målning av stilla idyll efter slaget, ungefär som dityramben i Svea och Landtvärnssången:

- »Se, friden stiger ner . . .
17. »Och Mimer visar oss sin länge glömda källa
(dess botten kallas evighet)

och manligt velt och kraft och rätt och sanning välla
 ur årdran, som den vise vet.
 Skarpt, kraftigt tvättar hon, för Manhems gamla ära,
 hvar skamfläck bort af dagens vishetslära.»

Målningen av idyll fortsätter:

»Och dikten träder fram, som dagens plåga söfver ...»

Att förbundet måtte evigt bestå, är den retoriska slutönsknin-
 ningen:

19. »Så länge jorden gör ännu sin dans kring solen,
 så länge Nordens klippor stå
 och kyla, blottande sitt marmorbröst mot polen,
 så länge, Nore, vårt förbund bestå!
 Hvad sjelf ej är ett helt, sig till det hela slute!
 För hvarje halft är stunden hastigt ute.»

I de två sista stroferna är det Danmark som åsyftas med
 Gefions ö och Juels söner:

20. »Den dag skall gry en gång som Nordens ära kröner,
 och enar Asars barn på Asars jord,
 då Gefions ö med Juels, med Tordensköldars söner,
 som vaktskepp ankrar utför fjällstängd nord.
 Träng, viking, ej för när. Hon hvilar lugnt i säfven,
 men stridens röda hane gal i stäfven.»

Vikingen som bör akta sig är väl England, vars anfall på
 Köpenhamn säkert ej gått författaren till »Nelson och Pitt» ur
 minnet.

21. »Och kommer någon sen vår sköldeborg att hota
 och stjäla friden från vår strand,
 med dödens fågel då på skullran, hviftar Rota
 blodröda vingar öfver haf och land.
 Förgrymmad reser sig ur hvilan fjällens dotter,
 och slår med try par armar, som Starkotter.»

Halvt dold under poesiens bild- och blomsterspråk finner vi
 i Nore tre aktuella politiska motivkretsar: Norge, Ryssland och
 Danmark.

Invävd i fornnordiskt mytologiska bilder ges uttryck åt
 tanken att Sverige och Norge av begynnelsen är menade som
 en enhet: »Hvad Gud förenat må ej menskor skilja», »Seveberget
 löder ditt land vid mitt».

Det andra ledmotivet möter oss tydligast i strof 15. Det är till gemensam styrka och gemensamt försvar mot Ryssland som enheten är menad: »Förtroligt från i dag vi vilja sitta båda och stöda hvar sin fjällrygg hop. *Mot öster vilja vi* och emot vester skåda.» När Sverige och Norge förstår att gemensamt värja sig, då först är freden tryggad: »Se, friden stiger ner.» Det är också därför som hjälten i dikten blivit Karl August, ty för Tegnér står Karl August såsom den som förstått nödvändigheten av en sådan politik. Därför apostroferas han som fridsfursten Balder, endast för god för denna världen: »Ett präktigt stjärnfall lik han glänste öfver Norden; och återvände i sin faders famn.» I hans anda bör svenskarna fortsätta: enighet mellan rikena och front utåt, d. v. s. mot Ryssland. Dikten anspelar på Ryssland i de tre strofer som följer närmast efter Carl August — även i den fjärde strofen, om man räknar med dess tongångar från revanschdikten Svea.

Dessa två motiv: det gemensamma i Sveriges och Norges öde och engardesställningen mot Ryssland, står kvar som den sakliga kärnan i dikten om man skalar bort de poetiska talesätten. Det första ledmotivet accentueras starkt. Götiska bilder och fornnordiska minnen tjänar till att framhäva det rättmätiga i föreningen. Ledmotivet Ryssland, däremot, fanns det all anledning att söka smussla in så omärkligt som möjligt i dikten, ty i fråga om politiken mot Ryssland tänkte ju Karl Johan och Tegnér helt olika. Därför omnämns också Ryssland endast i allmänna ordalag: de vilda, barbarerna, slavarna. Men för den som det minsta känner Tegnér's vokabulär är tydligheten tillräcklig.

Den tredje anspelningen på nutiden träffar vi inte på förrän i diktens tre sista strofer. Sedan Tegnér avslutat sitt tal till Nore med en retorisk önskan att förbundet måtte evigt bestå, säger han: »Hvad sjelf ej är ett helt, sig till det hela slute! För hvarje halft är stunden hastigt ute.» Det besegrade och styckade Danmark kan ej längre sägas vara ett helt. Men: »den dag skall gry en gång som Nordens ära kröner, och enar Asars barn på Asars jord.»

Att Tegnér på detta sätt apostroferar Danmark finner Svanberg ... »förbryllande. Sverige är i krig med Danmark, har till syfte att erövra den norska rikshalvan, har stora utsikter att nå sitt syfte — eller har redan nått det, och Lunds akademis betrodde festdiktare spår en nära förestående intim allians med den stympade fienden» (sid. 23).

Härtill är att invända att Sverige ej är i krig. Det är ju tvärtom freden som Tegnér's dikt celebrerar. Även om Nore inte skrevs direkt med anledning av freden, utan från början varit tänkt som bidrag till göternas Iduna, så har den i varje fall med

Tegnér's eget medgivande använts just för att fira freden. Också gör diktaren alla ansträngningar att glömma vad som nyss timat. Han spår endast om en lyckligare framtid, liksom han inför Norge endast dröjer vid det gemensamma som enar. Allt enligt receptet: »Att jag ingen ting nämnt om senare tiders politiska händelser, det har skett af den anledning att jag tror att man ej bör påminna ett ädelt folk att det blifvit eröfrat el. såldt.»¹ Att han hade samma ridderliga inställning även gentemot danskarna visar bl. a. ett brev till Adlerbeth den 30 maj 1813: »En krigssång ville jag gerna skrifva; men vi ha ju ej ännu något krig, som man vet af; och mot de arma Danskarna kan jag verkligen ej skrifva något. Det är en olycklig Nation, som visserligen ej på länge gjort oss något mot. Kunna vi med våld ta Norge, så är det utan tvifvel nyttigt, men en dylig eröfring från en värnlös nation besjunger väl svårligen någon ärlig man. När kriget en gång vänder sig mot arffjenden, då vill jag skrifva.»²

Att Tegnér sett med största ovilja på kriget mot Danmark, att han endast med förakt och motvilja minns den avgörande drabbningen mellan svenskar och danskar, därom vittnar de ironiskt hånfulla ordalagen i en liten tillfällighetsdikt: »Efter mycket nödgande, till några officerare, på årsdagen av slaget vid Bornhöft:

I dag ett år sen, gode herrar!
Gick det förbannadt hetsigt till
För officerarne och deras märrar.
Drick skålen hvem som vill.»

Det kan knappast kallas gåtligt att Tegnér hälsar sitt närmaste grannland, där han hade många personliga vänner, vilka han för övrigt nyss besökt, som en i den nordiska syskonkretsen. Tillfället föreföll nog den alltid ridderlige Tegnér särdeles passande: ett i hans ögon olycksaligt krig var just avslutat, och vad passade då bättre än att gjuta balsam i den besegrades sår, och tala om en tid då de tre länderna skulle bilda en fast enhet?

En del av gåtligheten kan kanske också förklaras genom den ytterst intressanta litterära parallell mellan Nore och en skrift av Grundtvig, som Svanberg själv visar på (sid. 16 f.).

Av allt att döma har den tredje motivkretsen, Danmark, tillmätts en mycket anspråkslös plats i dikten. Raderna förefaller att ha kommit till som en avslutande artighet av Tegnér, en naturlig önskan att försona den besegrade med tal om framtiden. Dikten själv ger inget stöd för att man har rätt att tolka

¹ Samlade skrifter II, 439.

² Samlade skrifter II, 426.

dessas strofer som illfundigt dold skandinavism med revolutionerande förändringar av den svenska tronföljden på programmet.

Vad beträffar omnämmandet av den 1810 avlidne Karl August finns det en långt naturligare förklaring än att han skulle stå som en slags ställföreträdare åt sin bror Kristian. Liksom sin samtid hade Tegnér hoppats mycket av den nyvalde tronföljaren. Vad Tegnér verkligen väntat av Karl August, framgår tydligt av den dikt, med vilken konsistoriet i Lund uppuktade Kronprinsen vid hans besök i maj 1810:

»Du som far omkring Ditt land
utan höghetens förnäma nycker,
utan maktens prål, och trycker
icke landet, men hvar landsmans hand:
Du skall plåna ut Ditt Sveas nesa,
och vid gudarösten hon väcks af
skall förmultnad Storhet resa
jättemmar ur sin graf.

En ny ande komma skall i Norden
och en tanke klappa i hvar barm,
friheten och fosterjorden:
och en sköld skall klinga på hvar arm.
Blöda, flykta skall vår sekelgamla
tvedrägtshydra med förquäfd rop:
alla Splitets händer skall Du samla
till ett enda handslag hop.»

»Ditt Sveas nesa» är nederlaget mot Ryssland och Finlands förlust 1809. Men förmultnad storhet skall resa jättemmar ur sin grav: det är Karl XII:s ande som skall frambesvärjas av Karl August. Skalden talar visserligen om att »sitt gyllne frukthorn Freden tömmer över stad och bygd» och önskar: »Prins, länge Du ännu ett tröttat Svea fredel!». Men i nästa andedrag säger han:

»Men kommer farans dag då är Du än vårt hopp,
när hämdens morgon gryr, och Lejonet står opp,
och lyfter blodig ram och skakar manens vrede,
och rusar i sin kraft ur hotad kulas dörr
och uti tusens blod fördunklad ära tvättar,
och ibland åskor går, som AsaThor gick förr,
fram över Jotunheim och trampar på dess jättar.»

Adressen till Ryssland är omisskännlig. Det stämmer också väl med det brev som Tegnér skrev någon vecka senare till Christopher Myhrman med anledning av Karl Augusts hastiga

död: »En stor, oersättlig förlust har Sverige gjort. Hela provinsen är full av hans beröm, och tusen anedoter om hans popularitet, klokhet och mensklighet . . . Nationen hade i honom fått en stor Kung, den hon ej förtjente. — Sedan Carl XII:s död har intet dylikt dödsfall väckt det deltagande. Hela landet sörjer och blott ilskan, partisjukan och hyckleriet fröjdar sig. Och hvad skall nu bli vårt öde? Ingen Tronföljare och så godt som ingen Kung. En urtima Riksdag förestår väl, och hvad kan den hjälpa. Förmodligen triumferar Ryska partiet (det tros ha en värdig anförare i Dela Gardie) ty Napoléon tyckes ej bry sig om vårt öde, och har dessutom för mycket annat att göra. Vi äro ett olyckligt folk.»¹ Det är betecknande att Karl XII och Ryssland här liksom i dikten nämns i omedelbart samband med Karl August. Det visar vad Tegnér hade väntat sig av honom.

Diktens omnämnande av Carl August kan icke tolkas som en förstucken häntydan på Kristian. Tegnér's egna bevarade ord i dikt och brev ge, som synes, en annan förklaring.

Alltså: dikten själv ger inget stöd åt Svanbergs uppfattning. Återstår att granska det brev till Adlerbeth av den 5 maj 1814 där ett »gåtligt» yttrande för Svanberg blir tecknet på att Tegnér umgåtts med farliga politiska planer. Brevet lyder: »Hvarför jag ej nämnt Prinsen, är för vidlyftigt att nu omtala. Jag hoppas, att sista politiska händelser gifvit dig goda upplysningar. Tror du verkligen, att de förnuftigare kunna hädanefter tro på Europas återställda jemvigt, kunna gläda sig öfver den absoluta uselhetens seger öfver kraften och Geniet, eller att tidens hvälvningar icke snart med hela sin styggelse skola drabba oss och våra söner, åtminstone oss Svenskar; — så har jag verkligen ingen ting att säga dig. Men härom få vi framdeles disputeras, sedan det nämligen, som nu mera, är för sent.»²

Svanberg säger med anledning av detta brev: »Vad var det, som förmådde honom att ej nämna »Prinsen» och som är för vidlyftigt att omtala i brev? Det är en gåta, Adlerbeth får att grubbla på, till dess de båda vännerna träffas och få disputeras 'sedan det är för sent'. Det är obekant, om Adlerbeth någonsin fick gåtans lösning. Det har i årets brevväxling mellan dem varit ytterligare tal om saken. Adlerbeth har kallat prins Kristian, den norske syttendemajkung, för niding. I ett brev 18 okt. försvarar han sig mot Tegnér's protest. Men Tegnér's mellanliggande brev äro ej bevarade. När man vet, att Adlerbeth var en mycket noggrann man och mycket aktsam om sina litterära förbindelser och deras frukter, söker man en förklaring till att dessa

¹ Samlade skrifter II, 386.

² Samlade skrifter II, 443.

brev äro försvunna. Har orsaken varit försiktighet å egna och å den oförsiktige vännens vägnar? Voro breven farliga att gömma, farliga för brevskrivaren, till och med för mottagaren? Karl Johan hade en hemlig polis och var just dessa år skuggrädd för sammansvärjningar» (sid. 8).

Som synes få brev som ej existera tjäna till att troliggöra bevisföringen. Enklast vore dock att hålla sig till det bevarade brevet. Man skall då finna att gåtan inte är en gåta.

Tystnaden om Karl Johan förklaras, säger Tegnér, av sista politiska händelser. Ingenting tyder på att han härvid haft Norge eller skandinavisk politik i tankarna. Sammanhanget i brevet utvisar klart och tydligt att »sista politiska händelser» syftar framåt i texten, och där är det den europeiska storpolitiken som är på tal. Tegnér ställer den retoriska frågan om det hädan- efter kan vara hopp om Europas återställda jämvikt, sedan den absoluta uselheten vunnit seger över kraften och geniet. »Hädan- efter»: samma dag hade han läst om Napoleons tronavsägelse och landsflykt till Elba, om det franska kungavalet och de bourbonska prinsarnas snara ankomst till Paris¹. Likaså — och det är hit jag ville komma — är det den europeiska storpolitiken som åsyftas i sista radens: »Men härom få vi framdeles disputeras, sedan det nemligen, som nu mera, är för sent.» Dessa ord syftar på de sista politiska händelserna ute i Europa och ej på tystna- den om Karl Johan, ty det vore underligt om Tegnér gjort ett sådant språng i tankegången att han — efter att på åtta rader ha talat om det europeiska läget, plötsligt när han kommer till slutklämman, skulle låta poängen hänföra sig till något helt annat. Det låg inte för Tegnér att uttrycka sig dunkelt eller osamman- hängande. Det är om storpolitikens följder för Sverige de skola disputeras, sedan det numera är för sent att hoppas på nederlag för de allierade, eller närmare bestämt, ryssen. Det är dem bland andra han syftar på med »den absoluta uselheten», det är från dem han väntar förräderi mot det allierade Sverige, vän- tar att »tidens hvälfningar . . . med hela sin styggelse skola drabba oss och våra söner, åtminstone oss Svenskar». Men det få de framdeles disputeras om — sedan det nämligen är för sent att hoppas på ändring. Nu sedan Napoleon är störtad, menar Tegnér, kan vi disputeras om huruvida Europa vunnit eller förlorat på hans fall. För sin del tror han att reaktionen med all sin veder- stygglighet kommer att drabba Sverige.

Varför Tegnér ej nämnt Karl Johan bör, tycker han, Adler- beth kunna utläsa ur de senaste politiska händelserna — det är: alliansens seger över Napoleon. Tegnér har *ej*, som Svanberg

¹ F. Böök: Esaias Tegnér, 499.

säger, hoppats på seger för Napoleon. Tvärt om. Just detta brev, och indirekt Nore, tyder på att Tegnér fruktat och anat att nederlaget nalkades, att det led mot slutet på Napoleons välde. Den stora folkslaktningen vid Leipzig i oktober 1813, alltså några månader innan Nores tillkomst, bör ha sagt honom att den slutliga segern skulle hemföras av motparten, till vilken hörde ryssen, och därav att Karl Johans ryssvänliga politik skulle framstå i den lyckosamma och riktiga dager som alltid omstrålar den som 'fick rätt'. Det kväljer Tegnér, och det är därför som han ej gittat nämna Prinsen. Nu kan de sista politiska händelserna ge god upplysning om att Tegnér's onda aningar slagit in. Men om det kommer att bli till lycka för Europa, därom få vi disputera sedan det numera är för sent att hoppas på ändring i händelsernas gång. Nu återstår blott att se om ej vi svenskar komma att drabbas av tidens styggelse, d. v. s. om ej reaktionen i Rysslands gestalt kommer att triumfera över de av Karl Johan förförda svenskarna.

Vad Tegnér tänkte om den europeiska politiken efter Napoleons fall, kan man se av ett brev till J. F. Lundblad från den 6 augusti 1815: »I Politiken är nu ej värdt att tala el. skriva. Det stora Sorgespelet i Söder, uppfördt af Harlequiner, under det Dumheten på parterren klappar händerna, det är mig en styggelse hvarifrån både jag och hvar redlig man måste med afsky vända bort sina ögon, O! Vårt olyckliga Fädernesland!»¹

Tegnér kan visserligen ej förneka att Norges förening med Sverige är en god sak. Men han kan ej glömma att resultatet nåtts genom Karl Johans samgående med ryssen. Han kallar visserligen händelsen 'herrlig', men han anser icke dess mindre att landet blivit 'såldt'. Därför kan han hälsa och hylla Norge i en dikt, men mannen som åstadkommit verket kan han ej förmå sig att nämna. Han säger det själv (brev till B. Myhrman den 13 mars 1814): »Ett poem af mig, men som lyckligtvis stadnar vid Carl August, medföljer äfven. Ty när man vill vara höflig mot höga vederbörande, så tiger man.»² — »Lyckligtvis» . . . ty Karl August var en furste vid vilken förhoppningar om frivillig fredlig union mellan de nordiska rikena knutits, och som haft på sitt program front mot Ryssland. Sedan hans död hade en annan kurs tagits av landets nya tronföljare. Resultatet hade visserligen blivit Norges förening med Sverige, men Tegnér ansåg att landet blivit sålt, och i den affärstransaktionen var ryssen med som säljare och Karl Johan som köpare. För Tegnér var det en skam att ha

¹ Samlade skrifter II, 447.

² Samlade skrifter II, 442.

något som helst umgänge med arvfjenden, barbaren. Det är känt hur våldsamt han reagerade när han fått vetskap om den nya politiska kurs Karl Johan tog 1812, vänskap och samgående med Alexander, tydliggjord genom mötet i Åbo. Han skriver till L. A. Ekmark den 24 december 1812: »Hvad Krigssången angår, så finner du sjelf lätteligen oskickligheten af att i närvarande omständigheter låta omtrycka den. Ty hvad äro våra tidningar och vår politik annat än ett ryskt Te Deum? En poetisk kalender bör som en annan kalender passa för året. Ett stycke som ej andas annat än kärlek för vårt land och hat för vildarne, kan ej passa deri. Vårt motto för närvarande tyckes vara: lefve kosackerna! Jag önskar de ropande mycken lycka och blyges inom mig själf, att jag nånsin med stolthet kunnat tänka att jag tillhörde svenska nationen. Det var en feberyra, hvarför jag nu dagligen får kylande pulver.»¹

Ett annat brev belyser lika tydligt hans känslor inför den nya politiska kursen. Han skriver till J. Adlerbeth den 6 oktober 1813: »Hvad KrigsSången angår, så har jag redan sagt dig, att jag ej kan eller vill skrifva någon, förr än vi segrat öfver Ryssarne, eller fått Norge. Den som inbillar sig att Europa befrias af Ryssar & Consorter, eller att Cossakernas framgång är en fördel för Sverige, har kanske rätt, men med mig tänker han väldigt olika. I hat till Barbarerna är jag född och uppfoädd, och hoppas äfven att, oförvillad af moderna sofismer, dö deruti. Min tanka är att den Nation som låter uppoffra sig, just derigenom bevisar att hon är värd att uppoffras; att mången Generation ej kan bättre användas än att fylla löpgravar med, och att Verldsandens stora representanter väl kunna gå under, utan att likväl det hvardagliga, platta, den gamla ordningen idislande, derigenom lyfter sig. Dock, i politik vilja vi ej disputera. —»²

Detta är ett utbrott föranlett av tanken på 1812 års politik, på Karl Johans vänskap med Ryssland. Tegnér vill gärna skriva en krigssång, men den skall vara riktad mot Ryssland — våra nya bundsförvanter! Dem skall han hata till sin död, oförvillad av moderna sofismer, det är: Karl Johans politik, beundrad bland andra av Adlerbeth, Geijer med flera göter. Så långt är allt klart. Men vad syftar Tegnér på med den nation som låter uppoffra sig, och med världsandens stora representanter, som kunna gå under utan att det vardagliga platta lyfter sig? Det är en dunkel passus, som till att börja med lämnar en i ovisshet om vad Tegnérns tankar egentligen rört sig om. Svanberg menar att Tegnér här

¹ Samlade skrifter II, 421.

² Samlade skrifter II, 435.

»förnekar välsignelsen för Sverige av ett Norge vunnet med rysk hjälp» (sid. 41) och att Tegnér »i det för Sverige framgångsrika kriget ser en uppoffring av den svenska nationaliteten» (sid. 42), och tycks taga för givet att 'Verldsandens stora representanter' syftar på Napoleon (sid. 5). Men förutom att det sista stämmer dåligt, ty Napoleon kan då, den 6 oktober, ännu ej sägas ha gått under, är det svårt att se vad som här skulle syfta på Norge. Det land som åsyftas är ett annat. Det är Ryssland, som hela tiden är främst i Tegnér's tankar. Tydes stället så, ges sammanhang åt tankegången i brevet: den nation som låter uppoffra sig är värd att uppoffras, det är uttytt: den som ger vika inför ryssen är ej värd att leva. Det är ej bara cynism när han säger att mången generation ej kan bättre användas än att fylla löpgravar med. Det är Tegnér's oryggliga mening att det är en stor uppgift att få dö i striden mot Ryssland. Och hans bitterhet bryter sig igenom när han talar om världsandens stora representanter som förgäves gått under. Det är tanken på en stor svensk krigare som stått levande för honom, en man som sett mången löpgrav fyllas i striden mot kosackerna och vars arv och strävan nu omintetgjorts genom Sveriges samgående med arvfjenden. Det är Karl XII som förgäves levat och dött. Det vardagliga, platta har ej utrotats, Sverige har ej kunnat lyfta sig till ett värdigt upptagande av hans mantel. Som alltid när Ryssland kommer i Tegnér's tankar blir han ordrik i sin bitterhet och sina olycksprofetior. »Dock, i politik vilja vi ej disputeras.» Tegnér visste att Adlerbeth var av en annan mening visavi klokheten i Karl Johans politik, samgåendet med Ryssland.

Dessa två dunkla yttranden i breven skulle alltså, om jag tytt texten rätt, blott visa att Tegnér's tankar gått österut; om grannlandet i väster är ej fråga, varför man här lika litet som i dikten är berättigad att läsa in några förstuckna hänsyftningar på vittgående skandinaviska planer.

Att Nore skulle dölja en förhoppning på att den danske kronprinsen skulle komma att inta Karl Johans tron, saknar stöd i dikten själv. Det politiskt djärva ligger ej i hälsningen till Danmark. Det består i att Sveriges dåvarande bundsförvant Ryssland envist betraktas som fjenden framför andra, som vildar, barbarer och slavar. Tydligare än annorstädes kommer denna inställning fram i breven. Men även Nore är full av anspelningar på arvfjenden. Häri ligger det mot dåtida svensk politik oppositionella — och det för Tegnér ytterst typiska.

Eva Edberg.